

Augustus 2020

Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Leidraad voor een gebiedsgerichte aanpak

SAMEN VOOR
BIODIVERSITEIT

Deze leidraad is opgesteld door de werkgroep Gebiedsgerichte aanpak van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. In deze werkgroep zijn deskundigen van de volgende partners van het Deltaplan vertegenwoordigd: BoerenNatuur, Nationaal Parken Bureau, LandschappenNL, Vogelbescherming NL, NIOO-KNAW, RAVON, Agrifirm, LTO Nederland, SBNL Natuurfonds, Bureau Waardenburg, ministerie van LNV, stichting Stimuland, KNBV, provincie Noord-Holland, provincie Drenthe en Naturalis.

De leidraad is ontwikkeld om organisaties en instanties op weg te helpen die via een gebiedsgerichte aanpak een regionale opgave op het gebied van biodiversiteit willen oplossen. Eerst wordt ingegaan op wat volgens de werkgroep de voorwaarden voor een succesvolle gebiedsgerichte aanpak zijn. Vervolgens wordt toegelicht welke processtappen nodig zijn voor een succesvol gebiedsproces.

Voorwaarden succesvolle gebiedsgerichte aanpak

Aanleiding voor gebiedsproces

De reden voor het starten van een gebiedsproces is dat er een of meerdere opgaven liggen waar lokale partijen en/of de overheid mee aan de slag moeten (dit kan ook vanuit noodzaak door een wettelijke opgave). Uitgangspunt is regie nemen op de ontwikkeling van het gebied en daarmee de eigen toekomst van de mensen in het gebied. Het gebiedsproces moet (bij grote voorkeur) verbeteringen teweegbrengen voor alle partijen, zowel de natuur als de economische partijen (landbouw en niet-agrobedrijfsleven) als de burger. Voorwaarde voor deelname aan het gebiedsproces zijn een constructieve houding, een mindset waarbij het gezamenlijke belang voorop staat en de wil om naar elkaar te luisteren.

Duidelijke afbakening van een gebied

Een gebied kan geïdentificeerd worden op basis van natuurlijke, landschappelijk en cultuurhistorische kenmerken. Bij voorkeur is het gebied herkenbaar als fysisch-geografische eenheid en herkenbaar voor mensen (gebiedsidentiteit). Een gebied moet herkenbaar zijn voor alle (mogelijke) deelnemers aan het gebiedsproces en rekening houden met alle uitdagingen die in het betreffende gebied spelen. Denk bijvoorbeeld aan gebieden zoals het Oldambt, Westerkwartier, De Peel enzovoorts.

Wettelijk/publiek kader is randvoorwaarde

Het opstellen van wettelijke en publieke kaders voor verschillende thema's zoals natuur en milieu ligt buiten het gebiedsproces. Dat is een gegeven. Vanuit de wetgeving kunnen er verschillende doelen zijn met verschillende fasering.

Stappen voor succesvol gebiedsproces

De partij die het gebiedsproces wil opstarten, moet in het gebied worden erkend als degene die dat ook mag doen. Er zal een voorzitter/local leader in de vorm van een onafhankelijk persoon of partij met gezag in het gebied worden aangesteld voor de regie van het proces. Daarbij is een onafhankelijk procesbegeleider die het proces wil begeleiden relevant. Dit kan een externe partij zijn. Focus in eerste aanleg op gebieden waar een duidelijk gevoel van urgentie is. Daar waar men denkt: dit is een kans. Van belang is om met elkaar de gestelde doelen zo concreet mogelijk te maken voor alle relevante thema's die in het gebied spelen. Denk hierbij aan thema's als economische ontwikkeling van het gebied, biodiversiteit, klimaat, milieu, energietransitie, woningbouw, mobiliteit en recreatie. Zet in op het formuleren van een ambitie met een tijdhorizon van 10 jaar. Er moet een duidelijk begin en een eindsituatie worden geformuleerd met een bijpassend tijdpad.

6 logische stappen in het proces:

1. In kaart brengen van de wettelijke en publieke kaders rondom de opgave(n).

2. De partij die de regie op het gebiedsproces heeft, betreft de relevante lokale actoren die met het proces aan de slag willen. Ook vormt men een klankbordgroep, bestaande uit een brede groep van mensen die relevante partijen in het gebied vertegenwoordigen.

3. Gezamenlijk een schets van de huidige situatie in het gebied maken, en daarbij de kansen en bedreigingen met oog op de opgave maken (bijvoorbeeld door middel van een SWOT-analyse). Naast de analyse wordt er ook een nulmeting gedaan. Hier kunnen lokale actoren hun eigen belangen en ambities inbrengen. Daarnaast is een analyse van projecten en processen die al plaatsvinden in het gebied van belang, om te voorkomen dat er overlap is.

4. Gezamenlijk formuleren van het gewenste toekomstbeeld/visie: waar werken we met het gebiedsproces naar toe?

5. Vertalen van het toekomstbeeld naar een gebiedsplan: welke partij doet wat, wat zijn de kosten, welk tijdpad hoort hierbij? De reikwijdte van het gebiedsproces moet voldoende nauwgezet worden geformuleerd.

6. Uitvoering en implementatie van het gebiedsplan, in nauwe samenwerking met de klankbordgroep. Regelmatige evaluatie van de voortgang van de uitvoering is hierbij wenselijk.

Spanningen binnen het gebiedsproces

Het gebiedsproces verbindt de verschillende wettelijke/publieke kaders (Europees, nationaal, provinciaal, waterschappen, gemeentelijk) en tegelijkertijd de partijen in het gebied. Voorwaarde voor slagen van het proces is dat alle deelnemende partijen binnen deze kaders bereid zijn stappen te nemen om tot een gezamenlijke ambitie te komen. De actoren zullen transparant moeten zijn over hun belangen en opgaven. Initiële ambities moeten mogelijk bijgestuurd worden om gezamenlijke doelstellingen te bereiken. Ook zal wettelijk ruimte nodig zijn om stappen te kunnen zetten. De spanningen binnen de opgaven in het gebiedsproces zijn inherent aan de opgave. Partijen zullen hier gezamenlijk aan moeten werken door óf ambities van verschillende partijen bij te sturen, óf door waar mogelijk het wettelijk/publieke kader bij te sturen.

Deelnemende partijen

Partijen die deelnemen aan het gebiedsproces zijn lokale en regionale actoren: onder andere verschillende gebiedspartijen (terreineigenaren, provincies, gemeentes, waterschappen), de landbouw, overige bedrijfsleven, burgers, agrarische – en natuurverenigingen en eventueel gebiedsspecifieke stakeholders. Overheden zullen altijd betrokken zijn omdat er voor gebiedsgerichte samenwerkingen aanpassingen in hun bestemmingskader nodig zijn. Overheden moeten daarmee een katalyserende rol hebben en vertrouwen geven aan het proces. Regie op het project en procesbegeleiding komt vanuit partijen in het gebied, niet vanuit de overheid. Er kan in het proces onderscheid worden gemaakt tussen actoren die grote impact kunnen maken op de uitvoering van het proces en actoren die vanuit maatschappelijke belangen en eigen interesse deelnemen. Per gebiedsproces hebben actoren verschillende rollen.

Naast ervaren vertegenwoordigers en coöperaties is het ook relevant om feitelijke actoren uit te nodigen om deel te nemen aan het proces. Er wordt gezamenlijk bekeken in welke vorm vertegenwoordigers deelnemen aan het proces.

Rol van provincies in gebiedsprocessen

Er is geld en budget nodig vanuit de provincies (en mogelijk vanuit waterschappen) om een gebiedsgericht proces in te richten. Daarbij kan de provincie ambtelijke ondersteuning bieden waar nodig.

Juridische entiteit

Het is mogelijk om per gebiedsproces een juridische entiteit op te zetten om zo financiële ondersteuning vanuit de provincies te ontvangen. Een heldere structuur met het accent op uitvoering in teams, volgens duidelijke afspraken, kan zeer nuttig zijn. Voorbeelden van entiteiten zijn een stichting, een (gebieds) coöperatie, een commissie naar voorbeeld van de Gebiedscommissies, enzovoorts. Op deze manier is de regievoering en procesbegeleiding van het gebiedsproces duidelijk belegd. De entiteit kan gezamenlijk met de actoren een investeringsplan voor het gebied maken, waarna hij de coördinatie voor investeringsplannen voert.

Een alternatieve financieringsmogelijkheid is het maken van een provinciaal fonds voor gebiedsgerichte samenwerkingen.

Rol Deltaplan Biodiversiteitsherstel bij gebiedsprocessen

Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel ondersteunt gebiedsprocessen op de volgende manieren:

- Door het schrijven en publiceren van deze leidraad voor een gebiedsgerichte aanpak;
- Door met de partners in het Deltaplan te werken aan een gemeenschappelijke 'taal' als het gaat over biodiversiteitsherstel, ook binnen gebiedsprocessen;
- Interne, proactieve netwerkfunctie: het netwerk van partners, supporters en andere betrokken partijen van het Deltaplan kan een belangrijke rol spelen in gebiedsprocessen. Het Deltaplan en haar partners kunnen faciliteren in het leggen van contact tussen partijen die ook met het proces te maken hebben. Ook kan tijdens het gebiedsproces dialoog tussen verschillende gebiedsactoren en gebiedsactoren en de provincies/waterschappen plaatsvinden vanuit het Deltaplan. Het Deltaplan kan haar partners aanspreken op hun rol in de gebiedsprocessen. Daardoor stimuleert het Deltaplan haar partners verantwoordelijkheid te nemen in de gebiedsprocessen;
- Externe, vraag gestuurde netwerkfunctie: partijen buiten het Deltaplan kunnen bij het Deltaplan terecht met inhoudelijke en faciliterende vragen;
- Kennis leveren om tot bijvoorbeeld operationele plannen voor het gebiedsproces te komen. De werkgroep gebiedsgerichte samenwerking maakt, in samenwerking met de partners van het Deltaplan, een kennispool die beschikbaar is voor partijen die met gebiedsprocessen bezig zijn. Het kan hier gaan om ecologische, bestuurlijke en landbouwkundige kennis. Sharing best practices;
- In de toekomst kan het Deltaplan witte vlekken in gebieden in kaart gaan brengen en hier mogelijk een rol spelen bij het initiëren van gebiedsprocessen. Hierbij wordt gezocht naar een trekker van het gebiedsproces en goede aansluiting bij de provincie.

SAMEN VOOR
BIODIVERSITEIT

Voor meer informatie over de leidraad voor een gebiedsgerichte aanpak van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel kunt u contact opnemen via info@samenvoorbiodiversiteit.nl.

Kijk voor meer informatie over het Deltaplan Biodiversiteitsherstel op www.samenvoorbiodiversiteit.nl.

Bronnen

- © Natuurmonumenten - Geurt Besselink
- © Natuurmonumenten - Janko van Beek
- © CreativeNature_nl